

ΝΟΥΜΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 5 του Νοέμβριου 1904

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 220

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ. *Με το Ζακυνθινό.*
 KARL BRUGMAN. *Γραφή και λαϊκή γλώσσα κτλ. (συνέχεια).*
 Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. *'Η' Ελημοσύνη — (μετάφραση από τὰ Σανσκριτικά).*
 ΦΙΛΕΑΣ ΔΕΜΠΕΚ. *'Ενας' Έλληνας ποιητής. — 'Ο Κωστής' Χαλαμάς.*
 ΙΒΑΝ ΤΟΥΡΓΚΕΝΙΕΦ. *'Ανζάρ' (μετάφραση Σπήλιου Πασαγιάννη).*
 ΤΙΜ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ. *'Ο Φαρδούλης.*
 ΓΙΑΝ. ΑΝΤΩΝ ΚΑΚΗΣ. *Δημοσκοποπνίχτες.*
 ΠΙΕΡ ΛΟΤΙ. *Σκύλοι και Γ'ίτες.*
 Δ. Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ. *Φρόνιμα λόγια.*
 Ο. Α. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ. *'Η' λαϊκή χημία.*
 ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Γ. Σ. Ζουφρές, Σιεφ. Διαμαντένιος.
 Δ. Π. Τ. *Φαινόμενα και Πράγματα. (Τὸ μουσικὸ τῆς Δημοκρατίας — Χαρακτηῖρες πρόδια! — 'Η' προβοσκίς τοῦ ὑπομοιράρχου — Τὰ δῶρα τοῦ Δημάρχου μας — Χημεία τοῦ λαοῦ).*
 Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

Γ. Σ. ΖΟΥΦΡΕΣ

ΜΕ ΤΟ ΖΑΚΥΘΙΝΟΝΕ

Τὴν περασμένη ἀνοιξὴ γράφοντας γιὰ τὸ «Νουμά» ἔλεγα πὼς τὸ τραγοῦδι τοῦ Σολωμοῦ ποὺ ἀπ' τὰ 1859 κ' ἐμπρὸς πῆγε μὲ τὸν τίτλο «ὁ θάνατος τῆς Ὀρφανῆς» περιέχει δύο ὁμορφες εἰκονοῦλες, ἓχι μιὰ, καὶ ὅτι, ἂν ἡ γνώμη μου εἶναι σωστὴ, πρέπει νὰ τοῦ ἀλλάξουμε τὸνομα. Δὲν τὴν εἶπα τότε ἀμέσως, ἐπειδὴ εἶτον χρεια νὰ γέμω πρὶν ὀλίγο ψάξιμο, καὶ τώρα ποὺ αὐτὸ ἔγινε, λέω νὰ σὰς τὴν παρουσιάσω.

Αὐτὸ τὸ ποίημα πρωτοβγήκε, φάνεται, στὴν ἐκδοσὴ τοῦ Μαντζαβίνου καὶ τοῦ Δκλαπόρτα στὰ 1857, εὐτὺς μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ, καὶ δὲν εἶχε τίτλο, καὶ τοῦλειπαν καὶ οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ὅπου βρίσκουμε στοῦ Παλαμά τὴν ἐγδοσὴ καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες, καὶ ὅπου τίποτες ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἐπανάληψη τῶ δυνῶν τῆς ἀρχῆς Ὀλίθρια ἐπανάληψη ὅμως, ποὺ χαλναεὶ τὸ τραγοῦδι ἀπὸ τὰ θέμελα. Ἐχεὶ καὶ παραλλαγὴς αὐτῆ ἢ πρώτη ἐγδοσὴ, ποὺ ὅλες δὲν μπορούμε νὰ τις παραδεχτοῦμε βέβαια, μὰς δίνει ὅμως τὸν τρόπο περσότερο ἀπὸ καθε ἄλλη νὰ ξανασιάζουμε τὸ ποίημα στὴ μορφή ποὺ τοῦδωκε ἐκεῖνος ὅπου τόκαμε, κ' ἔτσι μὰς βοηθεῖ νὰ τὸ ἐνοήσουμε καθὼς πρέπει καὶ ὄχι μισοδουλεῖς.

'Αφοῦ ἐσύγκρινα ὅλα τὰ κείμενα ποὺ μπόρσα

νέχω στὸ χέρι, ἐσυμπέρανα ποὺ ἐτοῦτο τὸ τραγοῦδι ἔτσι ταιριάζει νὰ τὸ διαβάσουμε:

*Πὲς μου θυμῶσι, ἀγάπη μου, ἐκείνην τὴν παιδοῦλα
 ελοῦχε σὶὰ ξανθὰ μαλλιά νιοθέτησι μυστοῦλα;
 ὀποῦχε σὰν παρθενικὸ τρανιάφυλλο τὸ στύμα;
 κ' εἶχε τὰ μάτια γιανὰ σὰν τοῦδρινου τὸ χρῶμα;
 ποὺ πρὸς τὸ βράδν πάντοτε μονάχη περποτοῦσε,
 κ' εἶχε κοντὰ τῆς ἐν' ἀρνὶ ποὺ τὴν ἀκολουθοῦσε;
 ποὺ καθισμένη ἐδοσκομιε σὸ ἐρημὸ ἀρογοῦλι,
 καὶ λυπηρὰ ἐτραγοῦθαγε τῆς ἀνοιξῆς τὰ κάλλη;
 "Αχ! τὸ τραγοῦδι ἀκούθηγε, κοιτάζοντας τὸ κῆμα
 μὲ τὴν λύπη ποῦλεγεσ ὁπὼς ἐκεῖ 'χε μῆμα.*

*Τὴ μαῦρη τὴν ἀπάντησα τὸ χάραγμα σὸ δρόμο
 ἀλλὰ τὴν κόρη τέσσαροι τὴν ἔφερον σὸν ὄμο.
 Χυμένα εἶταν σ' ὄλο τῆς τὸ λείψανο ποὺ εἰώδα
 μουσοῦλες, γιούλια καὶ γαιζιές, τρανιάφυλλα καὶ ῥόδα.
 Σβυμένα εἶταν τὰ μάτια τῆς ποὺ ἐλάμπαν σὰν ἀστέρια
 καὶ μὲ κορδέλλες κόκκινες δεμένα εἶχε τὰ χέρια.
 "Αχ! κατεβάζοντάς τῆς οἱ τέσσαροι ἀτ' τὸ βράχο,
 κανεὶς ἴδεν τὴν ἀκούθηγε παρὰ τ' ἀρνὶ μονάχο.
 "Ἄσπρα λουλούδια κίτρινα τοῦ κάρανε σιολίδια
 λουλούδι ἄσπρα καὶ κίτρινα ποὺ ἴαχε μάσει ἢ ἴδια.
 "Ἐτροχε ἐβέλαζε βραχνὰ, μπε-μπε μπε-μπε φωνάζει
 μπε μπε μπε-μπε πάλε μπε-μπε, καὶ τὴν παιδοῦλα
 [κράζει.*

*Με τὸ κουδοῦνι στὸ λαμὸ τὰ γυρέμπανα ἐλεοπάει
 ντίν-ντίν ντίν-ντίν μοιρολογεῖ σὸ νεκρικὸ κρεβάτι.*

Διαλέοντας τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη παραλλαγή εἶχα γιὰ ὀδηγούς τὴ γραμματικὴ, τὸ μέτρο τὸ Ἑλληνικό, τὸ νόημα καὶ τὴν καλαισθησία ποὺ εἶτον θρονασμένη βασίλισσα μὲς'στὴν ψυχὴ τοῦ Σολωμοῦ. Ἐβάσταξα πλήθια φωνήεντα μὲ πολλὰς συνίζησεις, ἐπειδὴ ἄρσαν αὐτοῦ καὶ αἔτσι τὸν ἐσυμβούλευε ἡ τέχνη τῆς ἀληθινῆς ἀρμονίας. Ἐτσι καὶ καθένας ἀπὸ μὰς ποτὲ δὲ θὰ αἰστανθεῖ τὴ μουσικὴ αὐτοῦ τοῦ ποιητῆ ἐξὸν ἐὰν προφέρει ὅλα τοῦ τὰ φωνήεντα, μὲ λίγη προσοχὴ σὴν ἐλαστικότητα ποὺ τοὺς πρέπει. Δοκιμάστε, ἂ θέλετε, μὲ τὸ στίχο

Χαῖρε, ὦ χαῖρε Ἐλευθεριά

τραγουδώντας το τὴ μιὰ μὲ τὸ ὦ, τὴν ἄλλη δίχως, καὶ σγιάστε() κατόπι τὴ διαφορὰ.*

Ἐχώρισα τὰ δύο μέρη τοῦ τραγοῦδιου γιὰ νὰ χτυπήσει ἀμέσως σὸ μάτι ἡ διπλὴ ζωγραφιὰ ποὺ κλεῖ μέσα του. Στὸ πρῶτο μέρος, τὴν ἐρώτησι, δὲν ἐδόθηκε ἴσια με τώρα ἡ προσοχὴ ποὺ ἀξίζει.

Καὶ ὅμως βλέπουμε ἐκεῖ μιὰ παιδοῦλα, μιὰ ὄρμη παιδοῦλα, κοπέλλα τῆς παντρεῖας, βεσανισμένη ἀπὸ ἓναν κρυφὸ πόνου γιὰτὶ δὲ μπορεῖ νὰ χαρεῖ τὰ νιάτα τῆς. Ἐδοκίμασε τὸν ἔρωτα καὶ τὸν αἰστανθηκε βαθιά, μὰ γλήγορα ἦρθε ἓνα δυστύχημα καὶ τῆς ἄρπασε τὸν ἀγαπητικό. Μὰς τὸ δείχνει ἡ νιοθέτησι μυστιὰ, τὸ συμβολικὸ χόρτο τῆς ἀγάπης ποὺ κάθε μέρη ἔκοβε γιὰ νὰ στολίσει τὰ χρυσὰ μαλλιά τῆς ἐκεῖ ποὺ πήγαινε μὲ τὸ ἀρνὶ στὴν ἀρογογιαλιὰ γιὰ νὰ τραγοῦδήσει τὰ κάλλη τῆς ἀνοιξῆς. Κ' ἓνα τραγοῦδι τέτοιο ποὺ πάντα ἀναξάνει στὴ φαντασία λιακάδα καὶ χρώματα καὶ μυροστάλαγμα δὲν ἔφερνε καμμιᾶζχαρὰ στὴν καρδιὰ τῆς παιδοῦλας μὰς, παρὰ τὴν ἔθερατε σὲ ἀπέραντη λύπη καὶ τὰ μάτια τῆς μόνο πρὸς ἓνα μέρος κοιτάζαν πρὸς τὴ θάλασσα, γιὰτὶ δίχως ἄλλο ἐκεῖ εἶχε πνιγεῖ ὁ νιὸς ὅπου πρόσμενε νὰ ἴδει τί θὰ πεῖ ζωὴ ἀπὸ δαύτονε. Αὐτὴ εἶτον ἡ ἐντύπωση ὀλωνῶνε ποὺ τὴν ἔβλεπαν κόνοντας τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια ὄλες τὶς ἡμέρες κατὰ τὸ βασιλεῦα τοῦ ἡλίου μὲ τὴν ἀμίλητη συντροφιά τοῦ ἀρνιοῦ ποῦγε πάρε μὰζὶ τῆς ἀπάνου στὴν κορφή ἐνὸς βράχου γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσει ἂν εἶτον βολετό.

Δυὸ φίλοι, ἀγαπητικὸς καὶ ἀγαπητικιά, καθὼς φαίνεται, ἔβλεπαν αὐτὴ τὴ σκηνὴ κάθε ἡποῦ ἔδβαιναν περίπατο στὴν ἐξοχί. Ἐπειτα ὁ ἓνας ἔφυγε κ' ἐμεινε κάμποσο καιρὸ στὴν ξενιτειὰ. Στὸ γυρισμὸ του τὸ πρῶτο ποῦκαμε εἶτον νὰ πάει νὰ βρεῖ τὸ

(*) Γράφω ἀκόμα μὲ σγ αὐτὸ τὸ ῥῆμα, τὸ μονάκριβο ταῖρι τοῦ ἐπιθέτου σγουρός, γιὰτὶ τὰ ζγ ὅπου ἀντάμωσα σ' ἄλλουῶνε τὰ σαλονία δὲ μού φάνηκε νὰ καλοστέκονταν μὰζὶ.

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

(Ργ6δ. 10, 117):

φίλο του, τή φιληνάδα του, και βγήκαν μαζί και ρώτησε για πολλά πράγματα από τις περασμένες μέρες, κι ανάμεσα στ' άλλα θυμήθηκε την παιδούλα που αντράμωναν άλλες φορές και ήθελε να ξέρει τί έγινόντου. Κ' η φιληνάδα είχε κακό μαντάτο να του δώσει, γιατί τήν ίδια μέρα είχε δει τήν κηδεία της. Έρμη κηδεία και παράξενη, καθώς όλα τα καμώματα της όπουχαν παρατηρημένα. Μήτε άλλος κανείς μήτε παπας κάναε, μονάχα οι νεκροθάφτες, που δε μπορούσε να τους αποφύγει, και τάρνι μά στολισμένο τούτη τή βολά με λουλούδια άσπρα και κίτρινα που τήχε μάσει ή ίδια όταν έτοιμάσε τήν κηδεία της, είτε που αυτοχτόνησε από τήν πίκρα της τήν άπαρηγόρητη είτε που τὸ χτικιὸ τήν έσβυσε σιγά σιγά κ' έτσι μπόρεσε να λογαριάσει τὸ τέλος. Είχε φέρει στὸ σπιτάκι της και ένα σωρό άνθη για τὸν έαυτὸ της, και κατά τις οδηγίες όπου εύρηκαν οι νεκροθάφτες τήσιαζαν βουβά δλόγορα στὸ κορμί της, καθώς άλλοι με χαρές και γέλοια θά στόλιζαν τὰ στήθια της αν τήθελε ή Μοίρα της ν' απολάβει κι αυτή του γάμου της τὸ πανηγύρι. Και τ' άρνι που κατάλαβε τί τρέχει με τ' άδιάκοπα μπέ-μπέ τής καρδιάς και τὰ ντίν-ντίν του κουδουνιου έγέμιζε τὸν άέρα με θλίψη άπειρη.

Είναι ωραιότατοι οι τέσσεροι τελευταίοι στίχοι, γιατί με ὀλίγο ὕλικὸ και ἀπλούστατο ὁ ποιητὴς μᾶς έφτιασε μιὰ εντύπωση βαθύτατη ή ὁποία θά κυριεύει πολλήν ὄρα τήν ψυχὴ του ἀναγνώστη που αίστάνεται. Και με αυτή τήν εντύπωση πρέπει να τὸν ἀφίσουμε, μη ματαλιόντας τους δύο πρώτους στίχους που δὲν είναι ἔδῳ ή θέση τους.

Ὁμορφη είναι και ή γλώσσα του Σολωμου σ' αυτό τὸ ποίημα, φυσικὰ, μονοκόμματα και ἀνέγγιχτη ἀπὸ ξένη επίδραση. Λές και τήγραψε εκεί που διάβαζε του Φωριέλ τή συλλογή, ή, ἀκόμα καλλίτερα, τὸν Έρωτόκριτο του ὁποίου βίασταζε ὄχι μονάχα τὸ μέτρο, ἀλλά και τή ρίμα τή ζυγωτή.

Έτοῦτο τὸ τραγούδι είναι ἀπὸ τὰ καλλίτερα του ποιητὴ μας, ἰδειχόντας τήν ψιλὴ και ἄβιαστη τέχνη του. Κρίμα που ἴσια με τώρα πέρασε ἀπαρτήρητο. Έάν ή ἀνάλησή μου βρεθῆ σωστή, τότε προτείνω ὁ τίτλος να είναι: 'Η Έρωτοκαμμένη ή τὸ Δείψανο τής Έρωτοκαμμένης.

Λόντρα, Ὁχτώβρης του 1906.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ

Θανατωτὴ δὲν ἔδωκαν οι ἀθάνατοι τήν πείνα Μόνην· μα θάνατοι πολλοὶ και τὸ χορτάτο παίρνουν. Τάνοιχοτὸν τήγαθὰ ποτὴ δε λιγοστεύουν, Κι' ὅποιος δὲ δίνει, σπλαχνιστὴ δε βρίσκει στὴν ἀνάγκη.

Κι' ὅπου ἔχει θρόφιμα πολλὰ κ' εἶν' ἄπνοος μ' ἐκείνον Που πρώτα τὸν ἔδεχονταν, σάν ἔρθει ζεπασμένος Κ' ἔλεεινὸς και πένητος, ζητῶντας φαγοπότι, Κι' ἀρρωστημένος σπλαχνιστὴ δε βρίσκει στὴν ἀνάγκη.

Ἄλιθινὸς ἐλεητὴς λογίεται ἄφτος που δίνει Του πένητα, του πλάνητα, τήγνου και πεινασμένου, Και που ἂν ἀκούσει: τή φωνή τήναγκεμένου τρέχει, Για τὸ μελλόμενον καιρὸ κάνοντας ἕνα φίλο.

Κι' ὅποιος τήγαπημένου του του σύντροφου και φίλου Τὸ φαγοπότι τὸ ἀρνῆθει, κείνος δὲν εἶναι φίλος, Καταφυγὴ δὲν εἶναι ἄφτος και πρέπει: ὁ φίλος τότες Μακρὸν να φεύγει ἐλεητὴ ζητῶντας ἕναν ξένο.

Τὸν πένητα ἂς σπλαχνίζεσαι ὅποιος τήν μπόρεση ἔχει, Κοιτάζοντας τὸ μακρὸν τὸ ὄρομο τής ζωῆς του, Καθὼς γυρίζουν οι τροχοὶ τής ἡμαξῆς που τρέχει, Έτσι κυλοῦν και τήγαθὰ σ' ἕνα και σ' ἄλλο χέρι.

Ἄλλὰ του κίκου ὁ ἀνέμουλος περίσσεια βρίσκει πλοῦτη, Ἄσφαλτα ἄφτὰ εἶναι ὁ χάρος του, — και τήμάλῃθιαι λέω Δὲν εὐτυχάει τὸ φίλο του, κ' οὐδὲ τὸ σύντροφό του, Και μοναχὸς του τρώγοντας μοναχὸς εἶναι φταίτης

K. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΦΡΟΝΙΜΑ ΛΟΓΙΑ

(Ὁ Κρητικὸς συγγραφέας κ. Δ. Σ. Βουτετάκης τύπως τώρα τελευταῖα ἕνα καινούριο βιβλίο του με τὸν τίτλο «Κρητικοί, ἰδοὺ ὁ ὄρομος τής τιμῆς, ἰδοὺ και ὁ ὄρομος τής ἀτιμίας, διαλέξτε!»), γραμμένο στὴν ἔθνη γλώσσα. Ἄπὸ τὸ πατριωτικὸ βιβλίο του κ. Βουτετάκη παίρνουμε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ πρώτο κεφάλαιο και τὸ ξανατυπώνουμε, συσταίνοντας τὸ στοὺς φίλους μας Κρητικούς, πριγκηπικούς κ' ἀντιπριγκηπικούς. Ἄν ἀκουστοῦν οι φρόνιμες ἔθνικες συβολές κι που δίνει ὁ συγγραφέας στοὺς πατριώτες του, μπορεῖ να πει κανεὶς πῶς: σίγουρα πιά ή Κρήτη ξελευτερώθηκε!

Ὅλοι βέβαια ξέρουμε ὅτι πέρυσι ἐγένηκε στὴν πατρίδα μας Κρήτη μιὰ ἐπανάσταση Ἡ ἐπανάσταση του Θεοτίσου, ὅπως ὠνομάστηκε Ὅσοι ἀπὸ τοὺς χωρικούς τής Κρήτης ἰθαορέψανε πῶς ή ἐπανάσταση αὐτὴ θά φέρη καλὸ στὸν τόπο, τήν ὑποστηρίζανε. Παραπνο λοιπὸν δὲν ἔχει, διότι ἔτσι ἔπρεπε να κάμουμε, ἀφοῦ ἰθαορούσανε πῶς ή ἐπανάσταση αὐτὴ θά φέρη καλὸ.

Ὅσοι παλι ἀπὸ τοὺς χωρικούς ἐσοθηθήκανε ὅτι

ή ἐπανάσταση αὐτὴ μπορεῖ να φέρη κακὸ στὸν τόπο τήν ἑκατατρέξανε. Πάλι παραπνο δὲν ἔχει, διότι ἔτσι ἔπρεπε και αὐτοὶ να κάμουμε, ἀφοῦ ἐνομιζανε πῶς μπορεῖ να φέρη κακὸ και να βλάψη τὸν τόπο.

Και ή μιὰ μεριά λοιπὸν και ή ἄλλη, και ἐκεῖνοι δηλαδὴ που ἐσυντρέξανε τήν ἐπανάσταση και ἐκεῖνοι που τήν ἑκατατρέξανε, ἐκάμανε τὸ χρέος τωνε. Και μόνο ἐκεῖνοι που ή τήν ἐσυντρέξανε ή τήν ἑκατατρέξανε χωρὶς να τοὺς τὸ λέγη ή ἰδέα τωνε και ή πεποίθησή τωνε, εἶναι ἀξιοκατάκριτοι. Διότι κάθε τίμιος ἄνθρωπος χρεωστὴ να κάνη πάντα ἐκεῖνο που του λέει ή πεποίθηση του και ή συνείδηση του.

Ἐγὼ ὅμως που γνωρίζω κατὰ βέθος τήν ἄγνη και καθάρια ψυχὴ τῶ χωρικῶ τής Κρήτης, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὄλοι ἀπαυτοὺς, με μιὰ μικρὴ ἴσως ἐξαιρέση, ἐκάμανε ὅ,τι τοὺς ἔλεγε ή συνείδηση, τους τόσο ἐκεῖνοι που ἐσυντρέξανε ὅσο και ἐκεῖνοι που ἑκατατρέξανε τήν ἐπανάσταση.

Ὁ λογαριασμὸς λοιπὸν και για τὰ καλὰ γενομένα και για τὰ κακὰ γενομένα πρέπει να κλειση ἔδῳ.

Ἦρθανε τὰ πράγματα ὅπως ἦρθανε. Τὰ ἐρχόμενα και ἀγίνοντα μπορεῖ ὅσοι με φρόνηση μετροῦνε να τὰ βοηθήσουνε και να τὰ σπρώξουνε νάρθουνε ὅπως αὐτοὶ θέλουνε. Ἐνὼ για τὰ περασμένα και γενομένα δὲν ὑπάρχει καμιά δύναμη στὸν κόσμο ή ὁποία να δύναται να τὰ μεταβάλη οὔτε σάν μιὰ τριχά. Διὰ τοῦτο οι φρόνιμοι ἄνθρωποι πρὶν να γίνουν ἔτσι ή ἔτσι: τὰ πράγματα φροντίζουνε να τὰ φέρουνε στὸ καλλίτερο. Ἄμα ὅμως γίνουνε και τελειώσουνε ή καλὰ ή κακὰ, δὲν καθουνα να κατατρώγουνα: και να καταγίνουνα: ἀδικήματα και ἀνομιλίματα πιά ὄλο και με τὰ περασμένα και τελειωμένα, παρὰ ἀπέπτονται και καταγίνονται για κείνα που ἔρχονται και για κείνα που θά γίνουν, πῶς και τί πρέπει να πράξουνε για νάρθουνε καλλίτερα.

Πρὶν να παραπατήση κανεὶς και σπάση ή σταμνα που βιστᾶ, πρέπει να προσέχη. Ἄμα ὅμως τύχη να του σπάση, πρέπει ἀμέσως να ξεγνή τὸ σπασιμο και να προσηλῶνη ὄλη τήν προσοχή του ἀπὸ ποιὸ μέρος να παη κατόπι για να μη παραπατήση πάλι: και ξανασπαση και τήν ἄλλη που πῆρε. Γιατί ἀνε καθεται να προσηλῶνη τήν προσοχή του εἰς τὸ περασμένο σπασιμο, ἀντὶ να τήνε προσηλῶνη και για ν' ἀποφύγη τὸ δεύτερο, σίγουρα θά τήν ξανασπάση και τότες εἶναι ἕνας σωστὸς ἀνόητος και ἀχάηρευτος, που οὔτε προκοπή οὔτε καλὸ του μέλλεται.

KARL BRUGMAN ΓΡΑΦΤΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Κοίταζε «Νουμά» 217 και 218)

Τώρα, ἔφκολα είναι να λές πῶς, ἄμα τέλειωσε ή Ἐπανάσταση, όταν πῆς τὰ πάντα μέσα στὸ νιὸ τὸ Κράτος και στὴν Κοινωνία εἶτανε να ξαναχτιστοῦν, ἀμέσως τότες παρουσιάστηκε κατὰλληλη στιγμή πρὸς σκόπιμο ξανατερισμὸ λαϊκῆς και γραφτῆς γλώσσας. Ὡς τότες ὀδοκλήρους αἰῶνες, ἐξὸν τὸν κλῆρο, μόλις ἔθρισκες μιὰ περιορισμένη χουφτίτσα διαβασμένων που ἄληθινὰ ἤξεραν(1) τή γρα-

φτὴ και τήν ὄριζαν. Ἄντιπρόσωπος τίποτα λογοτεχνιᾶς τής προκοπῆς ή λαοπαιδείας θρημῆνης ἀπὸ τέτια λογοτεχνιὰ τὸ γλωσσικὸ ἀφτὸ εἶδος δὲν εἶταν και ἀφοῦ μήτε σήμαινε ὡς καθημερινὴ λαλιά τῶν γραμματισμένων, ἔπρεπε τότες ή Κυρὰ Καθαρεβουσα — ἔτσι τή λέν τή γραφτὴ τους οι Ἕλληνες με θάρρος να ξεριζωθεῖ. Τὸ ἔθνος κατεχε πολὺτιμη δημοτικὴ ποίηση, τραγούδια που και στὴ Δύση τὰ πρόσεξαν ὁ ἴδιος ὁ Γαῖτες τοὺς ἔδειξε ζωηρὴ συμπάθεια μεταφράζοντας κάμποσὰ τους γερμανικά. Ἡ γλώσσα τους εἶταν κι εἶναι κάπως μεσιανή(2), εἶδος που ἔφκολα μορφώνεται με τὸ ταξίδι τῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τόπο σε τόπο. Ἐδῶ λοιπὸν βρισκότανε πρόχειρο φυσικὸ θέμελο νεο-ελληνικῆς γραφτῆς, ἀφοῦ δὲ μάλιστα πρὸς λεξικὸ πλουτισμὸ και μέρος πρὸς συνταχτικὸ φιλοδοῦλεμά της πεπορούσανε να χρησιμευτοῦν ἀρεκτὰ στοιχεῖα τής παλαιᾶς γραφτῆς(3). Τὸ να μὴν ἔγινε τότες τέτιο ξαναχτισμα

δὲν είναι παρὰ φυσικὸ(4). Ὁ κόσμος ἐσωτερικὰ κι' ἐξωτερικὰ βούη: ἀρχαία Ἑλλάδα. Καρτερούσε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες και τὸ καινούργιο τους βασιλείο ἕνα συνεπαρμὸ ὅπως γρηκῆσανε οι προγόνου τους ἀμέσως μόλις τέλειωσαν οι Περσικοὶ πολέμοι. Ὅχι ή δημοτικὴ ὅμως, παρὰ ή πατροπαράδοτη γραφτὴ(5) τους φάνηκε τότες τῶν Ἑλλήνων πιά ἄμωσα πῶς ἔδενε τὰ τωρινὰ με τὰ ξακουστὰ περασμένα, ή γραφτὴ ἐκείνη που εἶτανε δὲ κίολας διάλεχτος τής Καινῆς Διαθήκης(6). Πῶς ν' ἀπαυτοῦσε τότες θυσία τέτιου κληρονομικου θησαυροῦ; Ἐπειτα μὴν ξεχνοῦμε και τοῦτο. Ὡς πρὸς τή γλωσσικὴ ἱστορία και μάλιστα με τί τρόπο στίκουνε μεταξύ τους λαϊκὰ και γραφτὴ γλώσσα, βεσίλεθαν τότες και στοὺς

1) Ἐδῶ, φεβοῦμαι, παρουσιάζεται ή γραφτὴ, ὡς χωριστὸ εἶδος ἀφτοπαρῆτο. Τέτια ποτὴς δὲν εἶχαμε ὕστερα ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς καιροὺς. Τῶν λογιώτατων ή γραφτῆ εἶταν πάντα ὡς στὰ σήμερα ἀνακάτωμα ἀφτοδιάλεχτο δημοτικῆς και ἀρχαίας, ἀλλιώτικο κατὰ τή δημοτικὴ, τῆς ἐποχῆς και κατὰ του γραφτῆ τήν κλασσικομάθεια.

2) Να λοιπὸν που εἶχαμε, ὅπως ἔχομε και τώρα κοινὴ δημοτικὴ.

3) Τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, νομιζω, ἔπρεπε να πῆ ὁ καθτήγ. Brugman. Ὅπως εἶπαμε, γραφτὴ γλώσσα ὡς ἀφτοπαρῆτο εἶδος ποτὴς δὲν εἶχαμε.

4) Φυσικὸ για τοὺς ἄλλους, μα ὄχι για τὸν Κοραῖ, ἂν εἶταν τόσο σοφός. Να που ὁ Βηλαρᾶς δὲ μελάστηκε. Ἄν ὁ Κοραῖς ἀκολουθοῦσε τὸ Βηλαρᾶ — ἀντρα πολὺ ἀνώτερο του — με τήν πεποίθηση που εἶχε στὴ σοφία του τὸ ἔθνος θά ἔπαρνε ἴσως τὸ ὄρομο που λέει: ὁ κ. Καθηγητῆς πῶς ἔπρεπε τότες να πάρε!

5) Δὲ νιώθω καλὰ καλὰ πῶς ή γραφτὴ εἶτανε διάλεχτος τής Καινῆς Διαθήκης. Στὰ μάτια τῶν ἀθρώπων τῶν συνήθων τής Ἐπανάστασης, ὅπως και στὸν ὄχι εἰδικῶν ἐπιστημένων ἀκόμα σήμερα, ή Καινὴ Διαθήκη φαίνεται σὲ γραμμένη στὴν ἀρχαία κλασσικὴ.